

Сергій ОМЕЛЬЧУК,
Світлана КЛИМОВИЧ

МОВМО й ПИШІМО ПОПРАВНО

33 посутні зауваги
з українського правопису,
граматики і слововживання
для фахівців

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Сергій ОМЕЛЬЧУК
Світлана КЛИМОВИЧ

МОВМО Й ПИШІМО ПОПРАВНО

**33 присутні зауваги
з українського правопису, граматики
і слововживання для фахівців**

Навчальний посібник

Рецензентки:

Людмила Шитик, докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Віра Пітель, кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри української мови Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Рекомендувала до друку вчена рада
Херсонського державного університету
(протокол від 27 березня 2024 року № 14)

Посібник підготовлено в межах виконання гранту від Європейської федерації академій природничих і гуманітарних наук ALLEA (відповідно до угоди про співпрацю між Європейською федерацією академій природничих і гуманітарних наук ALLEA та Херсонським державним університетом від 17 жовтня 2022 року № EFDS-FL2-06).

Матеріали посібника апробовано на заняттях Школи професійного розвитку Херсонського державного університету за освітньою програмою професійного розвитку «Зміни в Українському правописі: правильне використання їх у професійній діяльності викладачів і фахівців університету» (січень 2024 року).

Омельчук С.

О-57 Мовмо й пишімо поправно: 33 посутні зауваги з українського правопису, граматики і слововживання для фахівців : навч. посіб. / С. Омельчук, С. Климович. — Одеса : Олді+, 2024. — 80 с.

ISBN 978-966-289-884-2

У посібникові запропоновано посутні зауваги з українського правопису 2019 року, сучасної граматики й нормативного слововживання. Усі поради подано лаконічно, доступно та візуально зручно для сприйняття й усвідомлення. Теоретичний матеріал у формі схем чи пам'яток ілюстровано численними прикладами.

Видання спрямовано на вдосконалення мовно-писемної практики мовців у їхній професійній діяльності.

Для фахівців і викладачів університетів, педагогічних працівників та всіх охочих.

УДК 811.161.2'271.12'354(072)

© Сергій ОМЕЛЬЧУК,
Світлана КЛИМОВИЧ, 2024

ISBN 978-966-289-884-2

© Херсонський державний університет, 2024

Передне слово	5
Посутні зауваги з українського правопису і граматики	6
<i>Заувага 1. Нове в написанні імен та імен по батькові</i>	6
<i>Заувага 2. Як поправно оформити адресат у листі?</i>	8
<i>Заувага 3. Прізвища відмінюємо, але не всі!</i>	9
<i>Заувага 4. Фемінітиви в документах</i>	13
<i>Заувага 5. Нове в написанні слів іншомовного походження</i>	16
<i>Заувага 6. Нове в написанні власних імен іншомовного походження: Енштейн чи Анштайн, Гегель чи Гегель?</i>	18
<i>Заувага 7. Що ще треба знати про правопис іншомовних слів?</i>	19
<i>Заувага 8. Нове в написанні слів разом і з дефісом</i>	24
<i>Заувага 9. Нове в написанні числівника ПІВ з наступним іменником</i>	28
<i>Заувага 10. Уживання й написання компонента ТОП-</i>	29
<i>Заувага 11. Як поправно скорочувати слова в документах?</i>	30
<i>Заувага 12. Уживати абрєвіатури в документах не заборонено, але...</i>	36
<i>Заувага 13. Які абрєвіатури можна відмінювати?</i>	38
<i>Заувага 14. Уживання великої і малої літери</i>	40
<i>Заувага 15. Як поправно оформити назву документа?</i>	41
<i>Заувага 16. Чи завжди слова <i>Указ</i> і <i>Закон</i> потрібно писати з великої літери?</i>	42
<i>Заувага 17. Уживаймо числівники поправно</i>	44
<i>Заувага 18. Уживання тире, скісної риски й дефіса між цифрами</i>	46
<i>Заувага 19. Уживання буквених нароцень на цифрах</i>	47

Заувага 20. Як поправно оформити дату в документах?	48
Заувага 21. Який розділовий знак треба ставити після етикетних форм з повагою (з пошаною, з подякою, із вдячністю і под.)?	49
Посутні зауваги з українського слововживання	51
Заувага 22. ВИНЯТОК чи ВИКЛЮЧЕННЯ?	51
Заувага 23. БУТИ В НАГОДІ чи ПРИГОДІ?	52
Заувага 24. Ми рухаємося в напрямку, а працюємо в напрямі	53
Заувага 25. Зв'язок зворотний, а не зворотній	54
Заувага 26. НАСТАНОВНИЙ чи НАСТАНОВЧИЙ?	55
Заувага 27. ДАНИЙ чи ЦЕЙ, НАСТУПНИЙ чи ТАКИЙ?	56
Заувага 28. ІМОВІРНИЙ чи ВІРОГІДНИЙ?	58
Заувага 29. ЧИСЕЛЬНИЙ чи ЧИСЛЕННИЙ?	59
Заувага 30. ПОШИРЮВАТИ чи РОЗПОВСЮДЖУВАТИ?	60
Заувага 31. Проблему ВИРШИТИ чи РОЗВ'ЯЗАТИ?	61
Заувага 32. На протязі — це не протягом і впродовж!	62
Заувага 33. Нормативно вживаймо слова і сполучення слів, що вводять читача в логічний контекст.	63
Словничок фемінітивів	65
Словничок наголосів	73
Корисні джерела	77

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Українська мова — символ нашої незалежності, національної ідентичності, а з 24 лютого 2022 року — запорука нашої Перемоги! Про це, як ніхто, знають і можуть розповісти херсонці й херсонки, які пережили місяці окупації й переслідувань, коли українська мова чітко визначала, хто перед тобою: ворог чи друг. Тепер українська мова — це не лише символ нашої державності, а й мова народу, яким захоплюється весь світ!

Мусимо знати українську мову не лише для того, щоб послуговуватися нею під час виконання службових обов'язків, а й використовувати щодня в усіх царинах суспільного життя й особистому спілкуванні. Тому основна мета цієї книжки — дати присутні зауваги з українського правопису 2019 року, сучасної граматики й нормативного слововживання.

У навчальному посібникові всі поради подано лаконічно, доступно й візуально зручно для сприйняття й усвідомлення. Теоретичний матеріал у формі схем чи пам'яток ілюстровано численними прикладами.

Сподіваємося, що ця книжка стане надійним помічником нашим читачам і читачкам, поглибить фахові знання з української мови.

Наша мова — наша зброя! Перемог вам, друзі!

З повагою — Сергій Омельчук
і Світлана Климович

ПОСУТНІ ЗАУВАГИ З УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ І ГРАМАТИКИ

ЗАУВАГА 1

Нове в написанні імен та імен по батькові

У ФОРМІ КЛИЧНОГО ВІДМІНКА
Звертаючись до особи, говоримо й пишемо так:

 Ігорю Олеже	 Ігоре Олегу
---	---

Шановний пане **Ігорю!**
Вельмишановний **Ігорю Олеговичу!**

Вельмиповажний пане **Олеже!**
Глибокоповажний **Олеже Ігорьовичу!**

До того ж поправно потрібно утворювати й уживати форму кличного відмінка:

— від чоловічих імен, що закінчуються на **й**:

Сергій → **Сергію**,

Юрій → **Юрію**,

Андрій → **Андрію** і под.;

— від чоловічого імені **Ілля** → **Ілле** (неправильно: Ілле);

— від жіночих імен, що закінчуються на **я**:

Надія → **Надіє**,

Марія → **Маріє**,

Анастасія → **Анастасіє** і под.

Різні закінчення у формі кличного відмінка мають жіночі імена **Наталя** і **Наталія**:

Наталя → **Наталю**,

Наталія → **Наталіє**.

ПРАВИЛЬНО ПИШЕМО ЧОЛОВІЧІ ІМЕНА ПО БАТЬКОВІ

Ігорьович
Лазарьович

Ігорович
Лазарович

від особових імен **Ігор, Лазар**,
які належать до іменників м'якої групи на -р,
утворюємо чоловічі імена по батькові
Ігорьович, Лазарьович

Шановний **Ігорю Ігорьовичу!**
Вельмишановний **Олеже Лазарьовичу!**

Також уважно треба ставитися до творення
й уживання форми кличного відмінка від чоловічого
імені **Олександр** і жіночого імені **Олександра**:

Олександр → **Олександрє**,
Олександра → **Олександро**.

Наприклад:

Вельмишановний пане **Олександрє!**

Шановний **Олександрє Вадимовичу!**

Вельмишановна пані **Олександро!**

Шановна **Олександро Павлівно!**

Як поправно оформити адресат у листі?

Ми майже щодня оформлюємо листи, рапорти, службові, повідомлення й інші документи, у яких одним із обов'язкових реквізитів є адресат, що вживаємо в давальному відмінкові.

Пам'ятаймо, що відповідно до норм сучасного Українського правопису іменники чоловічого роду II відміни однини (*ректор, проректор, декан, завідувач кафедри (лабораторії), директор* і под.) у формі давального мають основне закінчення **-ові, -еві (-єві) і варіантне — -у (-ю)**.

Отже, кілька порад:

- 1 Оформлюючи такий реквізит офіційно-ділових документів, як «Адресат», уживайте іменник чоловічого роду II відміни однини **у формі давального відмінка із закінченням -ові, еві (-єві)**

- ☒ **Ректор**ові ХДУ
Олександр СІВАКОВСЬКОМУ
- ☒ **Декан**ові факультету бізнесу і права
Андрію СОЛОВЙОВУ
- ☒ **Міністр**ові освіти і науки України
Оксену ЛІСОВОМУ
- ☒ **Заступник**ові Міністра освіти і науки України
Михайлу ВІННИЦЬКОМУ

- 2 Коли в тексті вжито поряд **кілька іменників чол. роду у формі давального відмінка однини**, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень **потрібно спочатку використовувати закінчення -ові (-еві, -єві), а тоді — -у (-ю)**

- ☒ Першому проректор**ові** Сергію Омельчуку
- ☒ Надіслати листа Сергі**єві** Омельчуку
- ☒ Омельчук**ові** Сергію доручено низку завдань

Прізвища відмінюємо, але не всі!

Українські прізвища різноманітні за джерелами виникнення і граматичною будовою. Вони належать до іменників, але за особливостями відмінювання їх об'єднуємо у дві групи:

- ✓ прізвища іменникового типу: *Бойко, Буряк, Климович, Коваль, Олексенко, Омельчук, Спринь, Чабан, Швець*;
- ✓ прізвища прикметникового типу: *Андрієвський, Заболотська, Ключевський, Лаврикова, Мальчикова, Полторацький*.

Українські та інші слов'янські **прізвища, що мають закінчення іменників** І відміни, відмінюємо як відповідні загальні назви І відміни, а прізвища із закінченнями іменників II відміни відмінюємо за зразками відмінювання відповідних загальних назв II відміни.

Н.	Сергій Водотика а	Ігор Пилипенко
Р.	Сергія Водотик и	Ігоря Пилипенка
Д.	Сергієві (-ю) Водотиц і	Ігореві (-ю) Пилипенку (-ові)
Зн.	Сергія Водотик у	Ігоря Пилипенка
Ор.	Сергієм Водотик ою	Ігорем Пилипенком
М.	Сергієві (-ю) Водотиц і	Ігореві (-ю) Пилипенков і (-у)
Кл.	Сергію Водотик о	Ігорю Пилипенку

Прізвища прикметникового типу на **-ий (ій)** відмінюємо як відповідні прикметники чоловічого та жіночого роду (твердої чи м'якої групи).

Н.	Борис Андрієвський	Ніна Ільїнська
Р.	Бориса Андрієвського	Ніни Ільїнської
Д.	Борисові (-у) Андрієвському	Ніні Ільїнській
Зн.	Бориса Андрієвського	Ніну Ільїнську
Ор.	Борисом Андрієвським	Ніною Ільїнською
М.	Борисові (-і) Андрієвському	Ніні Ільїнській
Кл.	Борисе Андрієвський	Ніно Ільїнська

Чоловічі прізвища прикметникового типу на **-ов, -ев (-єв), -ів (-їв), -ин, -ін (-їн)** відмінюємо за такими зразками:

Н.	Олександр Ходосовцев	Юрій Капарулін
Р.	Олександра Ходосовцева	Юрія Капаруліна
Д.	Олександрові (-у) Ходосовцеву	Юрієві (-ю) Капаруліну (-ові)
Зн.	Олександра Ходосовцева	Юрія Капаруліна
Ор.	Олександром Ходосовцевим	Юрієм Капаруліним
М.	Олександрові (-у) Ходосовцеву	Юрієві (-ю) Капаруліну (-ові)
Кл.	Олександрє Ходосовцеве	Юрію Капаруліне

Жіночі прізвища на приголосний та -о НЕ ВІДМІНЮЄМО. Аналогічні чоловічі прізвища відмінюємо як відповідні іменники.

Н.	Світлана Лемещук	Олександр Лемещук
Р.	Світлани Лемещук	Олександра Лемещука
Д.	Світлані Лемещук	Олександрові Лемещуку
Зн.	Світлану Лемещук	Олександра Лемещука
Ор.	Світланю Лемещук	Олександром Лемещуком
М.	Світлані Лемещук	Олександрові (-у) Лемещуку (-ові)
Кл.	Світлана Лемещук	Олександрє Лемещуку

ВІДМІНЮВАННЯ СКЛАДНИХ ПРИЗВИЩ

Складні прізвища можуть бути:

- ✓ прикметниковими (*Старицька-Черняхівська*);
- ✓ іменниковими (*Квітка-Основ'яненко*);
- ✓ іменниково-прикметниковими (*Нечуй-Левицький*);
- ✓ прикметниково-іменниковими (*Білецький-Носенко*).

Складні чоловічі прізвища в українській мові відмінюємо переважно в обох частинах, а жіночі прізвища бувають відмінюваними в обох частинах, в одній, прикметниковій або іменниковій, та невідмінюваними, що залежить від закінчень їхніх частин.

Частини складних прізвищ потрібно змінювати за правилами однослівних чоловічих і жіночих прізвищ прикметникового й іменникового типів.

У **складних чоловічих прізвищах** обидві частини, незалежно від їхнього морфологічного вираження, відмінювані: *Квітки-Основ'яненка, Нечуя-Левицького, Карпенка-Карого, Квітці-Основ'яненку, Нечуєві-Левицькому, Карпенку-Карому*.

У **складних жіночих прізвищах** прикметникова частина завжди відмінювана, а іменникова буває змінною, якщо має закінчення **-а**, і незмінною, коли закінчується на **-о** чи **приголосний**: *Старицької-Черняхівської, Середи-Шульги, Харченко-Баранецької; Старицькій-Черняхівській, Середі-Шульзі, Харченко-Баранецькій*.

До **відмінюваних в обох частинах** належать прикметниково-прикметникові (*Тайрова-Яковлева*), прикметниково-іменникові чи іменниково-іменникові (із закінченням **-а**) жіночі прізвища (*Рудницька-Сорока, Гмиря-Андріївська*).

Відмінюваними в одній (прикметниковій) частині є прикметниково-іменникові чи іменниково-прикметникові жіночі прізвища, у яких іменник закінчується на -о чи приголосний: *Харченко-Баранецька, Богачевська-Хом'як*.

Одну іменникову частину змінюємо тоді, коли вона закінчується на -а, а інша іменникова частина — на приголосний або -о: *Шабат-Савка; Шабат-Савки; Шабат-Савці*.

НЕ ВІДМІНЮЄМО складні жіночі прізвища, одна іменникова частина яких має закінчення -о, а друга — основу на приголосний (*Коць-Кононенко*) або обидві частини — основи на приголосний (*Снігур-Григорчук*) чи із закінченням -о (*Бойко-Литвиненко*).

Фемінітиви в документах

Фемінітиви — це слова жіночого роду за назвами посад, професій або родом занять, альтернативні або парні аналогічним словам чоловічого роду.

Утворюємо фемінітиви від слів чоловічого роду відповідно до норм Українського правопису за допомогою суфіксів **-к-**, **-иц-(я)**, **-ин-(я)**, **-ес-** та ін.

Найуживанішим є суфікс **-к-**, бо він поєднуваний з різними типами основ: *директорка, редакторка, студентка, доповідачка*.

Суфікс **-иц-(я)** приєднуємо насамперед до основ на **-ник**: *порадниця* та **-ень**: *учениця*.

Суфікс **-ин-(я)** сполучаємо з основами на **-ець**: *плавчиня, продавчиня*, на приголосний: *майстриня, бійчиня*.

Суфікс **-ес-** рідковживаний: *стюардеса, дияконеса, деканеса, поетеса*.

Фемінітиви використовуємо в документах не завжди!

✓ ФЕМІНІТИВИ ВИКОРИСТОВУЄМО

якщо це стосується конкретних здобувачок освіти і співробітниць університету (науково-педагогічних працівниць, фахівчинь і співробітниць відділів та служб)

Гарантка освітньої програми Світлана Климович; **начальниця відділу кадрів** Наталія Кудас; **завідувачка кафедри** Ольга Тарасова; **здобувачка** Марія Гринько; **членкиня вченої ради проректорка** Алла Цапів

✗ ФЕМІНІТИВИ НЕ ВИКОРИСТОВУЄМО

Якщо це стосується назв посад, професій і звань безвідносно до особи (тоді використовуємо іменники чоловічого роду)

В університеті працює 215 штатних працівників, з яких 45 докторів наук, професорів, 161 кандидат наук, доцент, 9 докторів філософії

У внутрішній та вихідній документації Херсонського державного університету фемінітиви використовуємо відповідно до наказу від 30 листопада 2023 року № 555-Д «Про дотримання деяких правописних норм Українського правопису в загальному справочинстві університету», а також урахувуючи зміну № 9 до Національного класифікатора ДК 003:2010 (наказ Мінекономіки від 18 серпня 2020 року № 1574).

**МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ ТА СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ**

НАКАЗ

18.08.2020 № 1574

**Про затвердження Зміни № 9 до національного
класифікатора ДК 003:2010**

Відповідно до частини п'ятої статті 259 Господарського кодексу України **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити Зміну № 9 до національного класифікатора ДК 003:2010 "Класифікатор професій", затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.07.2010 № 327 "Про затвердження, внесення зміни та скасування нормативних документів" (далі - Зміна № 9 до ДК 003:2010).
2. Департаменту технічного регулювання та метрології оприлюднити інформацію щодо затвердженої Зміни № 9 ДК 003:2010 на офіційному вебсайті Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра - Торгового представника України Качку Т.А.

Міністр

І. Петрашко

"Класифікатор професій"

Сторінка 1

Усього сторінок 9

РОЗРОБЛЕНО: НДІ праці і зайнятості населення Мінсоцполітики України і НАНУ
ЗАТВЕРДЖЕНО: наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 18.08.20 р. № 1544

ЧИННА З 18.08.20 р

1. Абзац двадцять п'ятий розділу 3 "Основні положення" Класифікатора професій викласти у такій редакції: "У КП професійні назви робіт наводяться у чоловічому роді, окрім назв, які застосовуються виключно у жіночому роді (економка, нянька, покоївка, сестра-господиня, швачка). За потребою користувача, при внесенні запису про назву роботи до кадрової документації окремого працівника, професійні назви робіт можуть бути адаптовані для означення жіночої статі особи, яка виконує відповідні роботи (відповідно до пункту 4 параграфа 32 Українського правопису, схваленого постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 437). Наприклад, інженер – інженерка, верстатник широкого профілю – верстатниця широкого профілю, соціолог – соціологія".

2. Останній абзац розділу 3 "Основні положення" Класифікатора професій вилучити.

Із переліком найуживаніших слів-фемінітивів можна ознайомитися в Словничку фемінітивів, розміщеному в кінці цього посібника.

ЗАУВАГА 5

Нове в написанні слів іншомовного походження

УВАГА! Новітні запозичення з англійської мови (англізми) не використовуємо в оригінальному латинськографічному написанні, а адаптуємо до засобів української графіки

✓	щотижня надавати фідбек	✗	щотижня надавати feedback
✓	працювати в режимі офлайн	✗	працювати в режимі offline
✓	надсилати на корпоративний імейл	✗	надсилати на корпоративний email
✓	диджитал -трансформація освіти	✗	digital -трансформація освіти

ГУГЛ чи ҐУґЛ?

Літеру **г** пишемо в українських словах, а також у загальних та власних назвах іншомовного походження на місці **h, g**

goodle → **гуґл**

goodle → ~~гуґл~~

гуґл-диск
гуґл-форма
гуґл-таблиця
гуґл-клас
гуґл-опитування
гуґл-перекладач

Більш докладно дізнатися про нормативне написання понад 4 тисяч слів і словосполучень, запозичених з англійської мови впродовж перших десятиліть XXI сторіччя, що побутують в узусі української мови, можете зі **Словника новітніх англізмів**. Це видання охоплює лексику з царини бізнесу, інформаційних технологій, моди, кулінарії тощо. За потреби скористайтесь QR-кодом.

З літерою **Є** пишемо слова **проєкт** і **проєкція**, а також похідні від них: *проєктний, проєктувати, проєктування, спроєктувати*.

міжнародний **проєкт**
проєктувати середовище
проєктування цінової політики
проєкція переміщення
проєкційний монітор
проєктний відділ

проєктний менеджер
проєктне навчання
проєктно-кошторисна
документація
проєктно-технологійна
діяльність

Запам'ятайте правопис слова **фое**, у якому звук **[j]** відповідно до вимовляння передаємо літерою **є**.

Нове в написанні власних імен іншомовного походження: *Енштейн чи Анштайн, Гегель чи Геґель?*

Німецьке буквосполучення **ei** відповідно до вимовляння передаємо українською мовою через **ай (яй)**: *Айзенах, Вайнрайх, Вітгенштайн, Вайзенборн, Кайзер, Майнгоф, Нортгайм, Бляйбтрой, Кляйн, Кляйнерт, Фляйшер* і под.

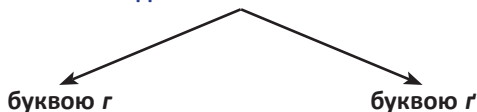
Отже, за нормами Українського правопису нормативним є написання прізвища всесвітньо відомого вченого-фізика Альберт **Айнштайн**. На таке написання все частіше натрапляємо в сучасних підручниках, монографіях, наукових статтях тощо (до речі, не лише з фізики):

Ті, хто пам'ятає зі школи фізику, мабуть, згадають про парадигму Ісаака Ньютона і перехід до парадигми Альберта **Айнштайна** (Ярослав Грицак, 2022).

Німецький дифтонг **ei** («ай») читають як «ей» за традицією (**Ейнштейн**, а не **Айнштайн**), що склалася від правопису 1933 року, коли репресіям підлягали не лише українці, а й українська мова.

Звук [g] у прізвищах та іменах людей можна передавати двома способами

шляхом адаптації до звукового ладу української мови:

**Вергілій, Гегель,
Гете, Гюллівер**

шляхом імітації іншомовного [g]:

**Вергілій, Гегель,
Ґете, Ґуллівер**

Що ще треба знати про правопис іншомовних слів?

Деякі зауваги до передавання приголосних

Звук [g] у більшості випадків передаємо буквою **г**: *агітація, агресор, блогер, маркетинг, міграція, лінгвістика.*

Буквою **ґ** передаємо звук [g] у давнозапозичених загальних назвах: *ґанок, ґатунок, ґвалт, ґрати, ґрунт.*

У **прізвищах** та **іменах** людей допускається передавання звука [g] двома способами:

- шляхом адаптації до звукового ладу української мови — буквою **Г**;
- шляхом імітації іншомовного [g] — буквою **ґ**.

Вер**г**ілій
Ге**г**ель
Ге**о**р**г**
Ге**г**е
ґре**г**уар

Вер**ґ**ілій
Ге**ґ**ель
ґе**о**р**ґ**
ґе**ґ**е
ґре**ґ**уар

Звук [h] переважно передаємо буквою **г**: *ґіпотеза, горизонт, госпіс; Гарвард, Гельсінкі, Горацій.*

За традицією в окремих словах, запозичених з європейських та деяких східних мов, [h] і фонетично близькі до нього звуки передаємо буквою **х**: *хобі, хол, холдинг, джихад, харакірі, хіджаб, Аллах.*

Буквосполучення **th** у словах **грецького походження** передаємо звичайно буквою **т**: *антологія, антропологія, бібліотека, теорія, ортопедія.*

Звук [j] звичайно передаємо відповідно до вимовляння іншомовного слова буквою **й**, а у складі звукосполучень [je], [ji], [ju], [ja] буквами **є, ї, ю, я**: *флаєр, мозаїка, пляда, ПРОЄКТ, суб'єкт; Гоя, Феєрбах, Йоганн, Юнона.*

Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних

У загальних назвах іншомовного походження букви на позначення приголосних звичайно **НЕ ПОДВОЮЄМО**:

акмулятор, бароко, ват, інтермецо, сума.

За традицією з **ПОДВОЄННЯМ** пишемо загальні назви:

аннали	булла	мадонна	пенні
бонна	ванна	манна	тонна
білль	вілла	мулла	дурра
брутто	донна	панно	мірра

У разі збігу в загальних назвах однакових приголосних префікса й кореня **ПОДВОЄННЯ** зберігаємо (в українській мові вживаємо непрефіксальне слово з тим самим коренем):
імміграція (пор. *міграція*),
інновація (пор. *новація*),
сюрреалізм (пор. *реалізм*)

Якщо семантичний зв'язок ослаблений, букви на позначення приголосних звичайно **НЕ ПОДВОЮЄМО**:
анотація, конотація (пор. *нотація*),
кореляція (пор. *реляція*),
кореспондент (пор. *респондент*)

ПОДВОЄННЯ букв на позначення приголосних переважно зберігаємо у власних назвах: *Боттічеллі, Голландія, Марокко, Ніцца, Яффа* та в загальних назвах, які від них утворено за допомогою афіксів: *голландський, марокканець.*

У загальних назвах, які утворено від власних назв без додавання афіксів, букви на позначення приголосних **НЕ ПОДВОЮЄМО**:

ват (пор. **Ватт**)
бекерель (пор. **Беккерель**)
гаус (пор. **Гаусс**)

Деякі зауваги щодо передавання голосних звуків

Залежно від **позиції в слові, особливостей вимовляння і мовної традиції** букви на позначення звука [i] передаємо українськими буквами **і, ї та и**.

І пишемо:

1. На початку слова: **ідея, інструкція, інтернет.**
2. Після літер на позначення приголосних у кінці слова: **візаві, журі, понурі.**
3. Після літер на позначення приголосного перед літерою на позначення голосного та буквами **є, ї, я**: **геніальний, аудієнція, соціологія.**
4. В іменах і прізвищах між літерами на позначення приголосних і в кінці слова: **Овідій, Грім, Россіні.**
5. Після **б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н** перед наступною літерою на позначення приголосного: **бізнес, вібрація, піанісімо.**

За усталеною традицією в низці слів іншомовного походження, що давно засвоєні українською мовою, після **б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н** пишемо **И**: **випел, імбир, кипарис, лиман, спирт, митрополит, християнство.**

Ї пишемо після літери на позначення голосного: **альтруїст, егоїст, стоїк.**

У позиції після префікса, що закінчується літерою на позначення голосного, та у складних словах, де перша частина закінчується літерою на позначення голосного, на початку другої частини пишемо **і**: **поінформувати, неіндуктивний; неоімперіалізм, псевдоісторичний.**

И пишемо:

1. У загальних назвах після д, т, з (дз), с, ц, ж (дж), ч, ш, р перед наступною літерою, що позначає приголосний (крім й): *диджиталізація, принтер, сигнал.*

Для кращого запам'ятовування скористаймося мнемонічною фразою
«**Д**е **Т**и **З**'їси **Ц**ю **Ч**ашу **Ж**иру?»

диплом
стимул
позиція
силует
цифра
чизкейк
шифр
режим
фабрика

2. У географічних назвах з кінцевими **-ида, -ика**:
Антарктида, Америка, Балтика.

3. У географічних назвах після ж, ч, ш, щ, ц та р перед літерою на позначення приголосного: *Алжир, Британія, Лейпциг, Чилі.*

4. За традицією в низці географічних назв після д, т перед наступною літерою на позначення приголосного, крім [j]: *Ватикан, Скандинавія, Тибет.*

РОЗРІЗНЯЙМО НАПИСАННЯ ВЛАСНИХ І ЗАГАЛЬНИХ НАЗВ!

Рудольф Дізель

дизель

Етьєн де Сілуетт

силует

У словах, що походять із давньогрецької й латинської мов, буквосполучення **ау** звичайно передаємо через **ав**: **автентичний, автобіографія, авторитет.**

У запозиченнях із давньогрецької мови, що мають стійку традицію передавання буквосполучення **ау** шляхом транслітерації як **ау**, допускаються **ОРФОГРАФІЧНІ ВАРІАНТИ**:

аудієнція
аудиторія
лауреат
пауза
фауна

авдієнція
авдиторія
лавреат
павза
фавна

Апостроф

Апостроф у словах іншомовного походження **пишемо** перед **я, ю, є, ї**, що позначають сполучення звука [j] з наступним голосним після літер **б, п, в, м, ф, г, к, х, ж, ч, ш, р**: **комп'ютер, н'єдестал, інтерв'ю, прем'єр, кар'єра.**

Апостроф **не пишемо**, коли **я, ю** позначають пом'якшення попереднього приголосного перед **а, у**: **бюджет, бюро, кювет, пюпітр, фюзеляж.**

М'який знак (ь)

М'який знак (ь) у словах іншомовного походження **пишемо** після **д, т, з, с, л, н** перед **я, ю, є, ї, йо** (**конфєрансьє, мільярд, каньйон**), у низці слів після **л** перед літерою на позначення приголосного (**альбатрос, фільм, Нельсон**) та в кінці деяких слів за традицією або відповідно до вимовляння (**джероуль, магістраль, Рафаель**).

Нове в написанні слів разом і з дефісом

Разом пишемо слова з першими іншомовними частинами **бліц-, веб-, віце-, гіпер-, екс-, євро-, кібер-, мега-, міді-, міні-, моно-, нано-, пан-, поп-, прес-, преміум-, псевдо-, смарт-, супер-** та іншими часто вживаними в мовленні.

Наприклад:

бліцопитування	кібербулінг	мінілекція	пресконференція
бліцтурнір	кібербезпека	мініпідручник	пресцентр
бліцвікторина	кіберзлочин	мінідиск	пресслужба
бліцінтерв'ю	кіберполіція	мініпроцесор	прессекретар
бліцдоповідь	кіберпростір	мінітвір	пресреліз

вебресурс	метадані	нанотехнологія	смартпростір
вебсайт	метавесвіт	наноматеріали	смартгодинник
вебсторінка	метапростір	нанопроцеси	смарттехнологія
вебадреса	метанавички	нанопластика	смартхолдинг
вебпокликання	метанавчання	нанодіагностика	смартнавчання

З дефісом пишемо ініціальну аббревіатуру, оформлену великими або малими літерами кирилиці чи латиниці, з будь-яким словом.

Наприклад:

KSU-онлайн (KSU-online)	е-декларація
IT-технології	смс-повідомлення
пін-код (PIN-код)	VIP-зала (ВІП-зала)

Пропонуємо ознайомитися з **переліком слів**, які **пишемо разом** з першими регулярно вживаними іншомовними компонентами на літеру, що позначає голосний або приголосний звук.

А

абон-	абонвідділ, абонплата, абонслужба
авіа-	авіабаза, авіакомпанія, авіапромисловість
авто-	автоблокування, автовідповідач, автотранспорт
агро-	агробізнес, агроекологія, агромінімум

аеро-	аерометод, аеротермометр, аерофлот
аква-	аквакультура, аквамобіль, акватехніка
алерго-	алерговакцинація, алергореакція, алергоцентр
алко-	алковиробник, алкозалежність, алкотест
анти-	антивірус, антиелектрон, антиокислювач
аромо-	аромоолія, аромотерапія, аромотест
арт-	артчасопис
архі-, архи-	архіскладний, архішахрай, архидиякон
астро-	астроботаніка, астрокорекція, астрофізика
аудіо-	аудіотехніка

Б

біо-	біоархітектура, біокомбінат, біоцикл
бліц-	бліцопитування
боді-, боді- (перед літерою на позначення голосного)	бодіарт, бодішеймінг

В

веб-	вебдизайн, вебсторінка
VELO-	VELOкоманда, веломотоспорт, велотренажер
вібро-	вібродатчик, вібромасажер, віброштампування
відео-	відеодиск, відеоінженер
віце-	віцеадмірал, віцепрезидент, віцеконсул

Г

геліо-	геліомотор, геліофізика, геліоцентр
гео-	геоакустика, геогігієна, геополітика
гермо-	гермомішок, гермошолом
гідро-	гідропарк, гідросфера
гіпер-	гіперзвук, гіпермаркет, гіперчутливість

Д

дендро-	дендропарк, дендрофлора, дендрохронологія
----------------	---

Е

екзо-	екзопланета, екзопаразит, екзореакція
еко-	екодім, екосистема, екосфера
економ-	економклас, економполітика, економпропозиція
екс-	ексчемпіонка, ексміністр, експрезидент
екстра-	екстраклас, екстралінгвальний, екстраординарний

електро-	електроакустика, електроенергія, електроприлад
енерго-	енергокомплекс, енергоринок, енергоустаткування
етно-	етнокультура, етнопедагогіка, етнопсихологія
Є	
євро-	євроінтеграція, євროзона, євроремонт
З	
зоо-	зоомінімум, зоостанція, зооферма
І	
ізо-	ізоваріант, ізогамія, ізотоп
іно- (питомий)	іновірець, іномарка, інофірма
інтер-	інтербачення, інтервалюта, інтерлінгвістика
К	
кібер-	кібербезпека, кібермашина, кіберспортсмен
контр-	контрадмірал, контрзаходи, контрудар
кіно-	кінодебют, кіноіндустрія, кінофотолабораторія
Л	
лейб-	лейбгвардія, лейбгвардієць, лейбмедик
лінгво-	лінгвогеографія, лінгвокалендар, лінгвофілософія
М	
макро-	макромолекула, макроекономіка,
максі-	максіодяг, максісерія, максіспідниця
медіа-	медіаімперія, медіалінгвістика, медіапроект
мета-	метагенез, метадані, метамова
метео-	метеозонд, метеостанція, метеоумови
міді-	мідімода, мідіспідниця, мідісукня
мікро-	мікроорганізми, мікрохвилі, мікрочастинка
міні-	мініблок, мінідиск, мінікомп'ютер
моно-	моновистава, монодрама, монокристал
мото-	мотокрос, мотопіхота, моточастина
мульти-	мультипара, мультиплан, мультипрограмування
Н	
нано-	нанокомп'ютер, наночастинки
нарко-	наркоаналіз, наркобізнес, наркогіпноз
нафто-	нафтобізнес, нафтоекспорт, нафтопродукт
нео-	неоген, неодарвінізм, неомодерніст

О

обер-онко- оберофіцер, оберлейтенант, оберпрокурор
онковірус, онколікарня, онкохворий

П

палео-пан- палеоазіат, палеоботаніка, палеозоолог
панамериканський, пангерманізм, панпсихізм

пара-поп-преміум-прес-псевдо-полі- парагенез, паралітература, параінформація
попвиконавець, попгурт, попмузика
преміумклас
пресконференція, пресслужба, пресцентр
псевдоісторизм, псевдокласик, псевдонаука
полівітаміни, поліметали, полімотивація

Р

радіо- радіодиктант, радіозвернення, радіоактивність

С

смарт-стерео-соціо-супер- смартгодинник, смартнавчання, смартпростір
стереозйомка, стереоефект, стереосистема
соціоекономіка, соціопсихолог, соціосфера
супердослідження, супермодель, суперобкладинка

Т

теле-термо-топ- телебізнес, телемеханіка, телехроніка
термoeлемент, термоматеріали, термосумка
топгравець, топменеджер, топдослідник

У

ультра-унтер- ультразвук, ультраерозія, ультрамікроскоп
унтерлейтенант, унтерофіцер

Ф

фіто-флеш-фолк-(фольк-) фітодизайнер, фітотерапія, фітоімунолог
флешатака, флешінтерв'ю, флештехнологія
фолкгурт, фолькмузика, фолькфестиваль

фоно-фото- фоноавтограф, фонозапис, фонохрестоматія
фотоальбом, фоторепортаж, фототерапія

ЗАУВАГА 9

Нове в написанні числівника ПІВ з наступним іменником

з наступним іменником —
загальною або власною назвою
у формі родового відмінка однини

пів години

пів дня

під лекції

пів документа

пів засідання

пів аудиторії

пів бібліотеки

пів укриття

пів міста

пів Херсону

якщо **пів** із наступним іменником
у формі називного відмінка становить
єдине поняття і не виражає
значення половини

півколо

півоберт

півострів

південь

піваркуш

Уживання й написання компонента ТОП-

Згідно з новою редакцією Українського правопису компонент **топ-** з числівниками не поєднуємо.

Компонент **топ-** з числівниками
не поєднуваний.

200 найкращих
закладів освіти

~~ТОП-200~~

10 найкращих
новинних сайтів
України

~~ТОП-10~~

50 найкращих
ІТ-компаній

~~ТОП-50~~

Тож уникаймо ненормативні конструкції типу ТОП-10, ТОП-50, ТОП-200 і под.

ТОП-5 кафедр університету
ТОП-10 вчених університету
ТОП-100 освітніх програм

П'ять найкращих кафедр університету
Десять найрейтинговіших учених
університету
Сто найпопулярніших освітніх програм

До того ж слова з першою іншомовною частиною **топ-**, що визначає кількісний вияв чого-небудь (вищий від звичайного, дуже високий), пишемо разом.

топ-менеджер
топ-викладач
топ-програма
топ-сайти
топ-ресурси
топ-платформи

топменеджер
топвикладач
топпрограма
топсайти
топресурси
топплатформи

Як поправно скорочувати слова в документах?

Пам'ятаймо: умовні графічні скорочення скорочуємо лише на письмі, вимовляємо їх повністю. Слова скорочуємо переважно після літери на позначення приголосного звуку (**акад.** — академік, **буд.** — будинок, **знач.** — значення), але зрідка й після літери на позначення голосного (**н. е.** — нашої ери, **о.** — острів).

1

Після скорочення звичайно **ставимо крапку** (**авт.** — автор; **вид.** — видання).

2

Скорочені **назви одиниць вимірювання пишемо без крапок** (**км** — кілометр).

3

При скороченні пропущену середню частину слова позначаємо **дефісом** (**ун-т** — університет).

4

Для скорочення словосполучень (рідше складних слів) використовуємо **скісну риску** (**о/с** — особовий склад).

5

При комбінованих скороченнях використовуємо **дефіс і крапки** (**чл.-кор.** — член-кореспондент).

УВАГА! Скорочені назви одиниць вимірювання пишемо **без крапок**

15 см.

15 см

Без крапок також пишемо скорочення

грн (гривня)

млн (мільйон)

млрд (мільярд)

трлн (трильйон)

ГРАФІЧНІ СКОРОЧЕННЯ З ДЕФІСОМ

Пропущену
середню частину слова
позначаємо **дефісом**:

гр-н (громадянин)
вид-во (видавництво)
ун-т (університет)

У таких скороченнях
після першої частини слова
крапку не ставимо!

Дефісом також приєднуємо
перші букви частин
складного слова:

проф.-викл.
(професорсько-викладацький)
півд.-зах. (південно-західний)
с.-г. (сільськогосподарський)

Після скорочення частин слів
ставимо крапку!

ГРАФІЧНІ СКОРОЧЕННЯ ЗІ СКІСНОЮ РИСКОЮ

Скісну риску використовуємо при скороченні **словосполучень**,
рідше — **складних слів**:

п/в (поштове відділення)
а/с (абонентська скринька)
р/р (розрахунковий рахунок)
км/год (кілометрів за годину)

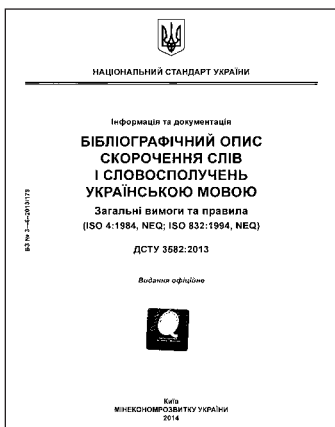
Після скорочених частин слів
крапки не ставимо!

Найуживаніші скорочення слів і словосполучень

авт.	автор
а. с.	авторське свідоцтво
авт. кол. (кол. авт.)	авторський колектив (колектив авторів)
акад.	академік
анот.	анотація
арк.	аркуш
асист.	асистент

б-ка	бібліотека
буд.	будинок
бюл.	бюлетень
вид-во	видавництво
вид.	видання
викл.	викладач
викон.	виконавець
в.о.	виконувач обов'язків
вип.	випуск
вих. дан.	вихідні дані
від.	відділ
відом.	відомості
вісн.	вісник
грн	гривня
дис.	дисертація
дод.	додаток
док.	документ
зав.	завідувач
закл.	заклад
засід.	засідання
засн.	засновник
заст.	заступник
затв.	затверджений (затверджено)
зб.	збірник (збірка)
ім.	імені
ін-т	інститут
інстр.	інструкція
інформ.	інформаційний
іст.	історичний
кат.	каталог
каф.	кафедра
кв.	квартал
кн.	книга
ком.	комітет
конф.	конференція
кор.	кореспондент

літ.	література
мал. (рис.)	малюнок (рисунок)
м-во	міністерство
напр.	наприклад
н.-д.	науково-дослідний
обл.	область
од.	одиниця
р.	рік
рр.	роки
орг.	організація
ориг.	оригінал
п.	пан (пані)
пат.	патент
пед.	педагогічний
пер.	переклад
підручн.	підручник
посіб.	посібник
проф.-викл.	професорсько-викладацький
публ.	публікація
ред.	редактор (редакція)
рек.	рекомендація
реф.	реферат
р. н.	рік народження
співавт.	співавтор
ст.	старший
ст.	століття
с.	сторінка
ун-т	університет
упр.	управління
ф-т	факультет
філол.	філологічний
філос.	філософський
ч.	частина
чл.-кор.	член-кореспондент

Більш докладно дізнатися про правила скорочування слів і словосполучень та застосування їх у документообігу можна в **ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою (Київ, 2014).**

Назви наукових ступенів скорочуємо так:

кандидат — **канд.;**
 доктор — **д-р;**
 доктор філософії — **д-р філософії.**

Назви вчених звань скорочуємо так:

професор — **проф.;**
 доцент — **доц.**

Скорочення наукових ступенів

д.арх.	д.політ.н.	д.арх.	к.політ.н.
д.б.н.	д.психол.н.	к.б.н.	к.психол.н.
д.вет.н.	д.с.-г.н.	к.вет.н.	к.с.-г.н.
д.військ.н.	д.соц.н.	к.військ.н.	к.соц.н.
д.геогр.н.	д.т.н.	к.геогр.н.	к.т.н.
д.геол.н.	д.ф.-м.н.	к.геол.н.	к.ф.-м.н.
д.держ.упр.	д.фарм.н.	к.держ.упр.	к.фарм.н.
д.е.н.	д.фіз.вих.	к.е.н.	к.фіз.вих.
д.і.н.	д.філол.н.	к.і.н.	к.філол.н.
д.мед.н.	д.філос.н.	к.мед.н.	к.філос.н.
д.мист.	д.х.н.	к.мист.	к.х.н.
д.пед.н.	д.ю.н.	к.пед.н.	к.ю.н.

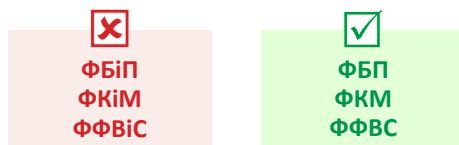
Скорочення назв галузей науки

біологічних наук	біол. наук
ветеринарних наук	вет. наук
географічних наук	географ. наук
геологічних наук	геолог. наук
економічних наук	екон. наук
з фізичного виховання і спорту	з фіз. виховання і спорту
історичних наук	іст. наук
медичних наук	мед. наук
педагогічних наук	пед. наук
політичних наук	політ. наук
психологічних наук	психол. наук
сільськогосподарських наук	с.-г. наук
соціологічних наук	соціол. наук
технічних наук	техн. наук
фізико-математичних наук	фіз.-мат. наук
філологічних наук	філол. наук
філософських наук	філос. наук
хімічних наук	хім. наук
юридичних наук	юрид. наук

Уживати абревіатури в документах не заборонено, але...

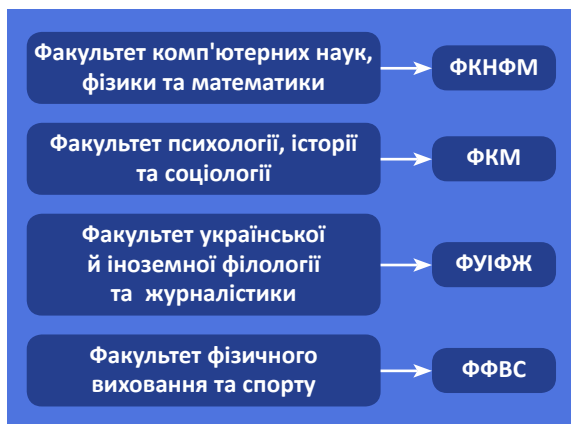
У писемному мовленні (офіційно-ділових документах), на сторінках вебсайту університету тощо натрапляємо на непослідовний підхід до використання абревіатур, що позначають, наприклад, назви факультетів і кафедр. Пам'ятаймо, що вживання абревіатур має відповідати загальноновизнаним нормам словотвору української мови: не треба використовувати службові слова.

Зокрема, в абревіатурах, утворених з абеткових назв початкових літер словосполучень, не варто використовувати службові слова — сполучники **і** (**й**, **та**).

Отже, назви **факультетів** Херсонського державного університету скорочуємо так:

Медичний факультет	→	МФ
Педагогічний факультет	→	ПФ
Факультет бізнесу і права	→	ФБП
Факультет біології, географії та екології	→	ФБГЕ
Факультет культури і мистецтв	→	ФКМ

Зазначені вище аббревіатури належать до локальних (нестандартизованих), тому й використовувати їх можна тільки у внутрішніх документах (рапортах, службових листах, заявах тощо). В організаційно-розпорядчих документах, документах із кадрових питань, а також у зовнішньому листуванні використовуємо лише стандартизовані (кодифіковані) аббревіатури, наприклад:

*У відповідь на лист **МОН** від 22 січня 2024 року № 54/09-124...*

*За результатами міжнародного стажування в **США** на базі...*

Які абрєвіатури можна відмінювати?

навчатися
на **ФПІС**

навчатися
на **ФПІСі**

Відмінюємо **ЗВУКОВІ** абрєвіатури, які вимовляємо як звичайне слово, що закінчується переважно на приголосний, як іменники **другої відміни чоловічого роду з основою на твердий приголосний**. Закінчення пишемо з малої літери і безпосередньо приєднуємо до абрєвіатури:

як повідомили в УНІАНі;

слово подано в СУМі;

заступник начальника обласного УБОЗу.

В українській мові **відмінюємо тільки звукові абрєвіатури** на приголосний, які вимовляємо як звичайні слова.

Увага! Кінцеві **г, к** звукових абрєвіатур, як і в звичайних словах, чергуються в місцевому відмінку із **з, ц**:

ТЮГ — у **ТЮЗі**,

ЖЕК — у **ЖЕЦі**.

Чимало нових звукових абрєвіатур не змінює своєї форми в непрямих відмінках (**МОН, ВАТ, ВД, ТОВ**):

позиція чиновників у **МОН**;

віддруковано у **ВД** «Гельветика».

НЕВІДМІНЮВАНІ АБРЄВІАТУРИ

Звукові абрєвіатури, які вимовляємо як звичайне слово, що закінчується на голосний, **невідмінювані**: **ДАІ, ЗМІ, КРУ, МАУ, НАНУ, УРЕ, УПА, УЄФА, ХМДА, МАГАТЕ, ПАРЕ**.

До **невідмінюваних** належать і **буквені** абрєвіатури, які вимовляємо за назвами їхніх букв-складників: **АПК** (*а пе ка*), **ВВП** (*ве ве пе*), **МВФ** (*ем ве еф*), **ПДВ** (*пе де ве*), **ХДУ** (*ха де у*).

Прийменник **в** пишемо перед аббревіатурою, у назві першої букви якої вимовляємо голосний:

зміни **в** **HPK** (зміни **в** *ен ер ка*);
участь **в** **HMT** (участь **в** *ен ем те*);
семінар **в** **HVK** (семінар **в** *ен ве ка*).

Прийменник **в** пишемо після скороченого слова на приголосний, яке вимовляємо повністю з кінцевим голосним:

*2024 р. **в** конкурсі перемогли три мистецькі проекти.*

*Протягом XX ст. **в** Західній Україні відбулося чимало подій історичного характеру.*

Уживання великої і малої літери

Назви частин, відділів, відділень, секторів та інших підрозділів установ, організацій, а також слова актив, збори, з'їзд, конференція, президія, рада (інституту тощо), сесія, симпозіум пишемо з малої букви

✓ засідання вченої ради	✗ засідання Вченої ради
✓ рішення конференції трудового колективу	✗ рішення Конференції трудового колективу
✓ фонди наукової бібліотеки університету	✗ фонди Наукової бібліотеки університету

Назви посад, звань, наукових ступенів тощо пишемо з малої букви: декан, директор, ректор; академік, заслужений діяч мистецтв, лауреат Державної премії України, член-кореспондент; доктор наук

На факультеті працює три **Заслужені** працівники освіти України

З повагою — Василь Лем, доктор хімічних наук, професор, **Заслужений** діяч науки і техніки України

На факультеті працює три **заслужені** працівники освіти України

З повагою — Василь Лем, доктор хімічних наук, професор, **заслужений** діяч науки і техніки України

АЛЕ: Професорові Сергію Долі присвоєно звання «**Народний художник України**»

НАЗВИ САЙТІВ, МЕРЕЖ, ПОШУКОВИХ СИСТЕМ

з родовим словом
пишемо з великої букви та в лапках
(пошукова система «Гугл», мережа «Фейсбук, системи обміну повідомленнями «Вайбер», «Телеграм»)
відсутня **мережа** «Інтернет»
знайти в **пошуковій системі** «Гугл»
профіль у **соціальній мережі** «Інстаграм»
спілкуватися в **меседжері** «Вайбер»
zareєstrуватися в **мережі** «Фейсбук»

без родового слова
пишемо з малої букви
(твіттер, гугл)

працювати в **інтернеті**
знайти в **гуглі**
профіль в **інстаграмі**
спілкуватися у **вайбері**
zareєstrуватися у **фуйсбуківі**

Як поправно оформити назву документа?

У складених назвах документів, нормативно-правових актів тощо з великої літери пишемо: а) перше слово; б) власні назви; в) перше слово після лапок:

Відповідно до **Статуту** Херсонського державного університету ...

Розроблено **Стратегію** розвитку Херсонського державного університету на 2023–2027 рр.

Ураховуючи **Положення** про освітній процес у Херсонському державному університеті ...

АЛЕ: З малої літери пишемо слова **статут, положення** і под., якщо їх ужито в множині. Порівняймо:

Затверджено нову редакцію **Статуту** Херсонського державного університету

У **статутах** закладів вищої освіти визначено особливості діяльності наглядової ради

На підставі **Положення** про Генічеський фаховий коледж Херсонського державного університету

На підставі **положень** про фахові коледжі Херсонського державного університету

Чи завжди слова *Указ* і *Закон* потрібно писати з великої літери?

Складаючи проекти наказів і розпоряджень, готуючи службові листи й рапорти тощо, **ми покликаємося на нормативні акти** (укази Президента України, закони, постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України).

З якої літери — великої чи малої — потрібно писати родові назви **указ, закон, постанова, розпорядження**?

З великої літери пишемо слова *указ* і *закон*, якщо в тексті документа покликаємося на конкретний нормативний акт, що має власну назву. Наприклад:

На виконання *Указу* Президента України
«Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку
наукової сфери» ...

На підставі *Закону* України «Про вищу освіту» ...

З малої літери пишемо слова *указ* і *закон*, якщо:

- у тексті документа уживаємо їх у множині стосовно власних назв конкретних нормативних актів, наприклад:

Відповідно до *указів* Президента України
«Про введення воєнного стану в Україні»,
«Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» ...

На підставі *законів* України «Про освіту»,
«Про забезпечення функціонування української мови
як державної» ...

- у словосполученні *проект закону*, наприклад:

Ураховуючи *проект закону* України
«Про академічну доброчесність», ...

Родові назви **розпорядження, рішення, постанова** тощо пишемо **з малої літери**. Наприклад:

Відповідно до **постанови** Кабінету Міністрів України
«Про затвердження Порядку скасування рішення
про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння
відповідної кваліфікації» ...

З метою виконання **розпорядження** Кабінету Міністрів
України «Про затвердження плану заходів
на 2023–2024 роки з реалізації Національної стратегії
із створення безбар'єрного простору в Україні
на період до 2030 року» ...

ЗАУВАГА 17

Уживаймо числівники поправно

надіслати **п'яти** колегам

надіслати **п'ятьом** колегам

Числівники від 5 до 10, на -дцять і -десять мають паралельні форми.

Н. *шість, сім*

Р. *шести (шістьох), семи (сімох)*

Д. *шести (шістьом), семи (сімом)*

З. *шість (шістьох), сім (сімох)*

О. *шістьма (шістьома), сьома (сімома)*

М. *(на) шести (шістьох), семи (сімох)*

обговорити зі **стами** партнерами

обговорити зі **ста** партнерами

Окремо слід пам'ятати три числівники — **сорок, дев'яносто, сто**.

Вони в родовому, давальному, орудному й місцевому відмінках мають закінчення -а:

сорока, дев'яно́ста, ста.

немає **п'ятдесяти** видань

немає **п'ятдесяти** видань
немає **п'ятдесятьох** видань

У назвах десятків від 50 до 80 змінюємо лише другу частину, Першу залишаємо незмінною.

Запам'ятаймо!

Р. бракує **п'ятдесяти (п'ятдесятьох)** учасників

Д. дякуємо **шістдесяти (шістдесятьом)** здобувачам

О. обговорюємо з **сімдесятьма (сімдесятьома)** колегами

М. описуємо на **вісімдесяти (вісімдесятьох)** сторінках

бракує **п'ятиста** книжок

бракує **п'ятисот** книжок

У назвах сотень змінюємо обидві частини:

Р. немає **п'ятисот** учасників

Д. дякуємо **шестистам** слухачам

О. обговорюємо з **сьомастами (сімомастами)** колегами

М. описуємо на **восьмистах** сторінках

запросити до слова **обидвох** доповідачів

запросити до слова **обох** доповідачів

Збірний числівник **обідва (обідві)** має в непрямих відмінках такі форми:

обо́х, обом́а, обомá, на обо́х.

Збірні числівники **дво́є, обо́є, тро́є** в непрямих відмінках мають форми від *два, обá* (давня форма), *три*:

двох, двом..., обо́х, обом..., трьох, трьом...

опитування пройшли **двадцять чотири відсотка** здобувачів

опитування пройшли **двадцять чотири відсотки** здобувачів

Числівники **два, три, чотири** та складені, що закінчуються на **2, 3, 4**, поєднуються з іменниками у формі називного відмінка множини, наприклад:

два тижні, три накази, сімдесят чотири абітурієнти.

Натомість при числівниках **п'ять і більше** іменник стоїть у формі родового відмінка множини, наприклад:

п'ять університетів, дванадцять програм, тридцять курсів.

Уживання тире, скісної риски й дефіса між цифрами

1

Уживання тире і скісної риски між цифрами, що позначають роки

протягом **2022–2022** років
у **2019–2024** рр.

ТИРЕ

ставимо між цифрами, що позначають календарні роки **(без відступів між знаками)**

у **2023/2024** навчальному році
протягом **2022/2023** н. р.

СКІСНУ РИСКУ

ставимо на позначення року, що не збігається з календарним **(без відступів до і після скісної риски)**

2

Уживання тире між цифрами

на сторінках **25–29**
у **2–4** томах
у пунктах **12–16** договору про співпрацю
помежів'я **XX–XXI** сторіч

ТИРЕ ставимо між цифрами **без відступів між знаками**

3

Уживання тире і дефіса між цифрами

протягом **3 — 4** днів
навчання **5 — 6** місяців
студенти **2 — 4** курсів

ТИРЕ

ставимо між двома числівниками, поданими цифрами, **на позначення приблизності або певних числових меж**
(з відступами між знаками)

група **121-А**
навчальний корпус **2-Б**
10-В клас

з ДЕФІСОМ

пишемо числівниково-літерні найменування навчальних груп, будинків, корпусів, поштових відділень **(без відступів між цифрою і літерою)**

Уживання буквених нарощень на цифрах

З дефісом пишемо **буквені нарощення біля цифр**. Зокрема, порядкові числівники можна наводити в текстах у формі цифр із нарощенням, що може складатися:

- 1) з однієї літери, коли закінчення має дві літери на позначення голосного й приголосного звуків чи **й**:

90-х рр., 12-й варіант;

- 2) двох літер, коли закінчення має літери на позначення приголосного й голосного звуків:

90-ті рр., 10-та спроба.

Якщо кілька порядкових числівників ужито один за одним, то літерне нарощення треба наводити лише до останнього числівника:

2, 4, 6 і 8-й варіанти;

20–30-ті рр. минулого століття.

Винятками, коли **нарощення не використовують**, є:

- а) порядкові числівники, ужиті після іменника:

розділ 8, у таблиці 14;

- б) порядкові числівники, що стоять у датах:

16 березня 2019 р.;

- в) римські дати:

XII Мовознавчі студії, XXI століття.

Наприклад:

3-й варіант		Варіант 3
2-ге видання		Видання 2
4-те завдання		Завдання 4
20-ті роки XXI сторіччя		
17 січня 2024 року		
IV Міжнародна конференція		

Як поправно оформити дату в документах?

Дату зазначаємо арабськими цифрами в один рядок
(число, місяць, рік) двома способами

ЦИФРОВИЙ спосіб оформлення

число і місяць проставляємо
двома парами цифр,
розділеними крапкою: рік —
чотирма цифрами,
крапку наприкінці не ставимо

15.05.2024
24.04.2024

СЛОВЕСНО-ЦИФРОВИЙ спосіб оформлення

число проставляємо цифрою,
місяць зазначаємо словом,
рік — чотирма цифрами,
додаючи слово рік повністю
або в скороченому варіанті

15 березня 2024 року
24 квітня 2024 р.

У текстах нормативно-правових актів і документах, що містять відомості фінансового характеру, обов'язково **проставляємо нуль у позначенні дня місяця, якщо він містить одну цифру**

05 травня 2024 року 01 січня 2024 року

У службових листах, рапортах, заявах та інших документах, що складаємо не на бланках університету або іншої установи, **дату оформлюємо будь-яким способом: цифровим або словесно-цифровим.**

Наприклад:

Із повагою
керівник договірного відділу
25.01.2024

Андрій БОГДАНОВИЧ

Із повагою
керівниця навчального відділу
25 січня 2024 року

Вікторія ЯЦЕНКО

Із повагою
перший проректор
25 січня 2024 р.

Сергій ОМЕЛЬЧУК

Який розділовий знак треба ставити після етикетних форм з повагою (з пошаною, з подякою, із вдячністю і под.)?

Доволі часто натрапляємо на помилкове вживання коми у службових і приватних листах, а також в електронному листуванні в таких етикетних конструкціях ввічливості після форм із повагою (із пошаною), як:

 Із пошаною, завідувачка кафедри Марія Шевченко

 Із глибокою повагою, оргкомітет конференції

Пам'ятаймо: ці конструкції є неповними реченнями, у яких пропущено присудок або присудок із залежним словом:

Із глибокою повагою до Вас [ставиться] завідувачка кафедри Марія Шевченко.

Із повагою [звертається] до вас оргкомітет конференції.

Загальновідомо, що на місці пропуску слів у неповних реченнях ставимо тире.

Якщо словоформу з **повагою** (з **пошаною**) вжито безпосередньо перед прізвищем, назвою посади, назвою установи, організації, то між ними **потрібно ставити тире**. Наприклад:

 Із повагою — ректор університету Семен ПАВЛЕНКО

 Із пошаною — завідувачка кафедри хімії Катерина ЗАЄЦЬ

Якщо такі звороти розміщено:

— в одному рядку на відстані від прізвища, назви посади, назви установи, організації;

— у другому рядку, нижче від прізвища, назви посади, назви установи, організації, —

то між ними не треба вживати **ні тире, ні коми**.

Наприклад:

Із подякою

директор музею Юрій ГОЛОВКО

Із вдячністю

голова оргкомітету

Світлана ШЕВЧУК

ПОСУТНІ ЗАУВАГИ З УКРАЇНСЬКОГО СЛОВОВЖИВАННЯ

ЗАУВАГА 22

ВИНЯТОК чи ВИКЛЮЧЕННЯ?

У практиці усного й писемного мовлення нерідко плутають слова **виняток** і **виключення**, а також похідні від них **винятковий** та **виключний**.

усі без **виключення**
члени вченої ради

усі без **винятку**
члени вченої ради

Слово **ВИНЯТОК** використовуємо, коли йдеться про відхилення від правила, від чогось узвичаєного. Похідне від якого **ВИНЯТКОВИЙ** означає «особливий, надзвичайний».

виняток із правила

виняткові умови

Слово **ВИКЛЮЧЕННЯ** (означає «усування, унеможливлення, припинення дії»). Від нього походить **ВИКЛЮЧНИЙ** (такий, що поширюється тільки на один об'єкт).

виключення зі списку

виключне слово

УВАГА! Не варто використовувати штучно створене слово **ВИКЛЮЧНО**. В українській мові є прислівники на позначення високої міри ознаки — **ВИНЯТКОВО**, **ДУЖЕ**, **НАДЗВИЧАЙНО**, (напр.: *винятково* (*дуже, надзвичайно*) уважний здобувач).

виключно
щастить

**винятково (дуже,
надзвичайно)** щастить

У ролі **частки** бажано замість слова **ВИКЛЮЧНО** вживати звичні слова **ТІЛЬКИ**, **ЛИШЕ**, напр.: *допомога надаватиметься тільки тим, хто її потребує*.

БУТИ В НАГОДІ чи ПРИГОДІ?

Через звукову схожість слів **нагода** й **пригода** ми часто робимо помилки у вживанні цих лексем.

Посібник стане **в нагоді** професорові й здобувачеві.

Посібник стане **в пригоді** професорові й здобувачеві.

Запам'ятаймо!

НАГОДА — зручні, сприятливі для здійснення чогось небудь обставини

*Мати нагоду
Сказати при нагоді
Скористатися нагодою*

ПРИГОДА — те, що трапилось (часто несподіване, непередбачене); подія, випадок. Цей іменник може також виражати потребу, користь: **СТАТИ У ПРИГОДІ** — знадобитися, бути корисним.

*Дорожньо-транспортна пригода
Романтична пригода
Пригода сталася*

Ми рухаємося в напрямку, а працюємо в напрямі

Академічний тлумачний словник фіксує іменники **НАПРЯМ** і **НАПРЯМОК** як семантично тотожні.

Але в сучасній українській мові чітко простежуємо тенденцію до стилістичного розрізнення цих слів.

напрямок досліджень
(підготовки, співпраці,
діяльності)

напря́м досліджень
(підготовки, співпраці,
діяльності)

Слово **напря́м** уживаємо, коли йдеться про шляхи діяльності, розвитку кого-небудь, чого-небудь, літературно-мистецький рух, спрямованість дій, думок чи інтересів: **напря́м розвитку**, **напря́ми досліджень**. Також доречно вживати слово **напря́м** тоді, коли лінію руху визначаємо в загальних рисах (північ, захід, південь, схід): **у напря́мі на південь**.

Напрямок — це лінія фізичного руху на невеликих відстанях, вектор у просторі: у напрямку Дніпра, одеський **напрямок**.

УЖИВАЄМО ПОПРАВНО!

Перелік **напря́мів**, за якими здійснювалася підготовка фахівців у ЗВО.

Основний удар проходитиме у **напря́мку** півострова Крим.

Зв'язок зворотний, а не зворотній

Важливим елементом корпоративної культури й освітнього процесу, беззаперечно, є **зворотний зв'язок**. Проте останнім часом у професійному мовленні чомусь надуживають чужомовним відповідником до цього поняття — словом-англізмом **фідбек**.

По-перше, не варто використовувати в мовленні запозичення з інших мов, якщо вони мають українські відповідники. Тож віддаваймо перевагу термінові **зворотний зв'язок**, а не англізмові **фідбек**!

По-друге, прикметник **зворотний** належить до твердої групи відмінювання, тому в називному відмінкові однини його треба писати із закінченням **-ий**, а в інших відмінках — без м'якого знака.

зворотній зв'язок
зворотнього зв'язку
зворотньому зв'язку
зворотнім зв'язком
зворотньому (-ім) зв'язку

зворотний зв'язок
зворотного зв'язку
зворотному зв'язку
зворотним зв'язком
зворотному (-ім) зв'язку

НАСТАНОВНИЙ чи НАСТАНОВЧИЙ?

Поправно вживаймо в мовленні прикметник **настановний** (утворений від іменника **настанова**) у значенні «принципово важливий, який дає настанову».

настановча конференція
настановчі збори
настановча зустріч
настановчий етап
настановча сесія
настановчі лекції

настановна конференція
настановні збори
настановна зустріч
настановний етап
настановна сесія
настановні лекції

Порівняймо написання поданих нижче прикметників:

НАСТАНОВА + **-н-** → **НАСТАНОВНИЙ**

ДЕРЖАВА + **-н-** → **ДЕРЖАВНИЙ**

ПРАКТИКА + **-н-** → **ПРАКТИЧНИЙ** **К // Ч**

ТАКТИКА + **-н-** → **ТАКТИЧНИЙ** **К // Ч**

ТЕХНІКА + **-н-** → **ТЕХНІЧНИЙ** **К // Ч**

Отже, літеру **ч** пишемо в тих прикметниках, які утворено від іменників з основою на **к**, тобто відповідно до норм Українського правопису перед суфіксом **-н-** відбувається зміна приголосних **[к] // [ч]**: **безпека** — **безпечний**, **рік** — **річний**, **місяць** — **місячний**.

ДАНИЙ чи ЦЕЙ, НАСТУПНИЙ чи ТАКИЙ?

Слово **даний** уживаємо в двох значеннях:

- пасивний дієприкметник (пор. **дати**), наприклад: «...на своїй, Богом **даний** землі...»;
- росіянізм-канцеляризм, якого варто уникати, наприклад: **даний** договір.

у **даний** момент
у **даний** ситуації
дана стаття

у **цей** момент
(у цю мить, цієї миті)
у **цій** ситуації
ця стаття

Замість слова **даний**, уживаймо залежно від контексту власне українські відповідники **цей, пропонуваній**.

УВАГА! Варто розрізняти!

ДАНИ (іменник) — показники, необхідні для характеристики чогось, для певних висновків або рішень.

Неправильне завершення роботи може призвести до знищення **даних.**

Слово **наступний** означає «який розташовується або з'являється слідом за ким-, чим-небудь; найближчий після когось, чогось». Здебільшого вживаємо, якщо говоримо про предмети або конкретні явища:

наступний навчальний рік,
наступний етап розвитку,
наступного дня (тижня).

Якщо після конструкції з прикметником **наступний** міститься перелік, замінюємо на **такий**.

ХДУ має **наступні** переваги: доступність з будь-якого куточка світу 24/7, побудова індивідуальної освітньої траєкторії та якісні освітні послуги.

ХДУ має **такі** переваги: доступність з будь-якого куточка світу 24/7, побудова індивідуальної освітньої траєкторії якісні освітні послуги.

виконайте
наступні завдання

наступні факти
підтверджують

НМТ з **наступних**
предметів

розглянемо
наступні питання

виконайте
такі завдання

такі факти
підтверджують

НМТ з **таких**
предметів

розглянемо **такі**
питання

ІМОВІРНИЙ чи ВІРОГІДНИЙ?

Прикметники **ймовірний** і **вірогідний** часом вважають за тотожні, але це не так.

Я знаю про це
з **ймовірних** джерел.

Я знаю про це
з **вірогідних** джерел.

Таке припущення
вірогідне.

Таке припущення
імовірне.

Прикметник **ВІРОГІДНИЙ** означає «який не викликає сумніву, цілком правдивий, достеменний, перевірений»: **вірогідні причини, вірогідні джерела, вірогідні показники**.

ІМОВІРНИЙ (ймовірний) — це «який може відбутися, статися»: **імовірні межі, ймовірний час, імовірний сценарій подій**.

ВІРОГІДНИЙ = ПЕРЕВІРЕНИЙ
(гідний віри)

ІМОВІРНИЙ = МОЖЛИВИЙ

ЧИСЕЛЬНИЙ чи ЧИСЛЕННИЙ?

Чимало недоглядів у нашому мовленні спричинено ненормативним уживанням слів-паронімів — близьких за звучанням, але різних за значенням.

чисельна аудиторія,
численна перевага

численна аудиторія,
чисельна перевага

ЧИСЕЛЬНИЙ

1. Який стосується числа; числовий: **чисельний аналіз**.
2. Кількісний: **чисельна перевага, чисельна різниця, чисельне зростання населення**.

ЧИСЛЕННИЙ

1. Який складається з великої кількості когось, чогось: **численна група, численна організація, численне товариство**.
2. Наявний у великій кількості: **численні жертви, чисельні делегації, численні мешканці, численні підприємства**.

ПОШИРЮВАТИ чи РОЗПОВСЮДЖУВАТИ?

розповсюджувати
досвід

поширювати
досвід

ПОШИРЮВАТИ — збільшувати сферу впливу, робити приступним, відомим для багатьох, роздавати багатьом: *поширювати знання, поширювати діяльність, поширювати інформацію.*

РОЗПОВСЮДЖУВАТИ — рідше вживаний варіант щодо конкретних речей: *розповсюджувати книжки, розповсюджувати квитки.*

Щодо абстрактніших понять (таких, як жанр, засіб, знання, практика) варто вживати **НАБУТИ ВЕЛИКОГО ПОШИРЕННЯ**: *жанр фентезі набув великого поширення.*

Проблему ВИРІШИТИ чи РОЗВ'ЯЗАТИ?

Питання ми можемо **вирішити**, але, замість узвичаєного вживання, варто використовувати стилістично кращий варіант: **розв'язати питання**.

ТИПОВЕ ВЖИВАННЯ

Шляхи **вирішення питання** реорганізації ЗВО.

СТИЛІСТИЧНО КРАЩИЙ ВАРІАНТ

Шляхи **розв'язання питання** реорганізації ЗВО.

ВИРІШИТИ — роздумуючи, обмірковуючи, доходити до якого-небудь висновку (**вирішити справу**); знайти відповідь (**вирішити проблему**).

РОЗВ'ЯЗАТИ — розпустити, роз'єднати кінці чого-небудь (зв'язаного (**розв'язати вузол**); знайти відповідь на поставлену умову (**розв'язати задачу**)).

Херсонські випускники **вирішують завдання** НМТ.
Здобувачі **вирішують задачі** з геометрії.

Херсонські випускники **виконують завдання** НМТ.
Здобувачі **розв'язують задачі** з геометрії.

На протязі — це не протягом і впродовж!

на протязі року
на протязі
звітного періоду

протягом року
упродовж
звітного періоду

ПРОТЯГ (іменник) — це різкий струмінь повітря, що продуває приміщення або означає простір, на якому що-небудь розташовується, міститься: *не варто сидіти на протязі, захід сонця над протягом гаю.*

ПРОТЯГОМ (УПРОДОВЖ) — прийменник.

Уживаємо прийменниково-іменникову сполуку (прийменник **протягом** (або **впродовж**) + форма **родового відмінка іменника**), коли говоримо про відтинок часу існування кого-, чого-небудь, тривання якої-небудь дії, якогось процесу: *впродовж двох годин.*

Нормативно вживаймо слова і сполучення слів, що вводять читача в логічний контекст

Складні прийменники **відповідно до** і **згідно з** є типовими для офіційно-ділового стилю та можуть бути взаємозамінними. Водночас варто уникати контамінації: форми **відповідно з** та **згідно до** є помилковими (ненормативними)!

відповідно до наказу

**відповідно з наказом
відповідно розпорядженню
у відповідності до наказу**

згідно з наказом

**згідно до наказу
згідно розпорядженню**

ВІДПОВІДНО вживаємо з родовим відмінком іменника у сполученні з прийменником **ДО**: ***відповідно до наказу, відповідно до правил, відповідно до програми.***

ЗГІДНО З керує орудним відмінком іменника: ***згідно з наказом, згідно з правилами. згідно з програмою.***

УВАГА! Прийменникової сполуки **у відповідності** в українській літературній мові немає.

у відповідності до наказу

НОРМАТИВНО ВЖИВАЙМО ТАКОЖ ТАКІ СЛОВА І СПОЛУЧЕННЯ СЛІВ:

 у порівнянні з
річними даними

 порівняно з
річними даними

 за замовленням
зробити дизайн
обкладинки

 на замовлення
зробити дизайн
обкладинки

 за вимогою
подати звіт

 на вимогу
подати звіт

 за сприянням
міжнародних
партнерів

 за сприяння
міжнародних
партнерів

 у свою чергу

 зі свого боку

 при цьому

 до того ж

 разом з тим

 водночас

 як правило

 переважно

 у зв'язку з цим

 з огляду на це

 у тому числі

 зокрема

 в цілому

 загалом

 між тим

 тим часом

 з цього приводу

 щодо цього

 з точки зору

 з погляду

СЛОВНИЧОК ФЕМІНІТИВІВ

А

Абітурієнт — абітурієнтка
Абонент — абонентка
Автор — авторка
Агент — агентка і агентеса
Адвокат — адвокатка,
адвокатеса
Адміністратор —
адміністраторка
Академік — академікня
(пані академік)
Актор — акторка
Амбасадор — амбасадорка
Аптекар — аптекарка
Аранжувальник —
аранжувальниця
Артист — артистка
Архітектор — архітекторка
Асистент — асистентка
Астролог — астрологиня
Астронавт — астронавтка
Аудитор — аудиторка

Б

Бакалавр — бакалаврка
Балетмейстер —
балетмейстерка
Банкір — банкірка
Баскетболіст —
баскетболістка
Белетрист — белетристка
Бібліограф — бібліографиня
Бібліотекар — бібліотекарка
Бізнесмен — бізнесвумен
Біолог — біологиня
Благодійник — благодійниця
Блогер — блогерка
Боець — бійчиня
Боксер — боксерка
Борець — борчиня

Боржник — боржниця
Бранець — бранка
Бригадир — бригадирка
Брокер — брокерка
Будівельник — будівельниця
Букмекер — букмекерка
Буфетник — буфетниця
Бухгалтер — бухгалтерка
Бюрократ — бюрократка

В

Вантажник — вантажниця
Вахтер — вахтерка
Велосипедист —
велосипедистка
Ветеран — ветеранка
Виборець — виборниця
Видавець — видавниця,
видавчиня
Викладач — викладачка
Виконавець — виконавиця
Виконувач обов'язків —
виконувачка обов'язків
Винахідник — винахідниця
Випробувальник —
випробувальниця
Випускник — випускниця
Вихованець — вихованка
Вихователь — вихователька
Відвідувач — відвідувачка
Відповідач — відповідачка
Військовослужбовець —
військовослужбовиця
Вкладник — вкладниця
Власник — власниця
Водій — водійка
Вокаліст — вокалістка
Волейболіст — волейболістка
Волонтер — волонтерка
Воротар — воротарка

Г

Гарант — гарантка
Гастролер — гастролерка
Генерал — пані генерал
Геолог — геологиня
Германіст — германістка
Гід — гідеса
Гімназист — гімназистка
Гімнаст — гімнастка
Гінеколог — гінекологиня
Гітарист — гітаристка
Глядач — глядачка
Гравець — гравчиня
Громадянин — громадянка
Гросмейстер — гросмейстерка
Гуманіст — гуманістка
Гуморист — гумористка

Д

Дантист — дантистка
Двірник — двірниця
Дебютант — дебютантка
Декан — деканка і деканеса
Декоратор — декораторка
Делегат — делегатка
Депутат — депутатка
Державник — державниця
Дефектолог — дефектологиня
Дизайнер — дизайнерка
Диктор — дикторка
Дилетант — дилетантка
Дипломант — дипломантка
Дипломат — дипломатка
Директор — директорка
Диригент — диригентка
Диспетчер — диспетчерка
Дієтолог — дієтологиня
Діяч — діячка
Доброволець — доброволиця
Доброчинець — доброчиниця
Доктор (наук) — докторка
Докторант — докторантка

Донор — донорка
Дописувач — дописувачка
Доповідач — доповідачка
Дослідник — дослідниця
Доцент — доцентка
Драматург — драматургиня
Друкар — друкарка

Е

Екзаменатор —
екзаменаторка
Еколог — екологиня
Економіст — економістка
Екскурсовод — екскурсоводка
Експедитор — експедиторка
Експерт — експертка
Електрик — електричиня
Ендокринолог —
ендокринологиня
Ентомолог — ентомологиня
Енциклопедист —
енциклопедистка
Епідеміолог — епідеміологиня
Етимолог — етимологиня
Етнограф — етнографка,
етнографиня

Ж

Живописець — живописиця
Житель — жителька
Журналіст — журналістка

З

Забудовник — забудовниця
Завідувач — завідувачка
Завіритель — завірителька
Заготівельник —
заготівельниця
Закупівельник —
закупівельниця
Замовник — замовниця
Засновник — засновниця

Заступник — заступниця
Захисник — захисниця
Заявник — заявниця
Зберігач — зберігачка
Здобувач — здобувачка
Зрадник — зрадниця

I

Ілюстратор — ілюстраторка
Іміджмейкер —
іміджмейкерка
Інвестор — інвесторка
Інженер — інженерка
Ініціатор — ініціаторка
Інспектор — інспекторка
Інструктор — інструкторка
Інтерв'юант — інтерв'юантка
Інтерв'юер — інтерв'юерка
Інтерн — інтернка
Інфекціоніст —
інфекціоністка
Інформатик —
інформатикія
Інформатор — інформаторка
Історик — історикія

K

Кандидат — кандидатка
Капітан — капітанка
Картограф — картографія
Касир — касирка
Квартирант — квартирантка
Квітникар — квітникарка
Керівник — керівниця
Клієнт — клієнтка
Книголюб — книголюбка
Колекціонер —
колекціонерка
Комендант — комендантка
Композитор — композиторка
Комунікаційник —
комінукаційниця

Кондитер — кондитерка
Конкурент — конкурентка
Конкурсант — конкурсантка
Консул — консулка
Консультант —
консультантка
Контролер — контролерка
Концертмейстер —
концертмейстерка
Координатор —
координаторка
Коректор — коректорка
Кореспондент —
кореспондентка
Користувач — користувачка
Краєзнавець — краєзнавиця
Кредитор — кредиторка
Критик — критикія
і критикеса
Кулінар — кулінарка
Культуролог —
культурологія
Кур'єр — кур'єрка
Куратор — кураторка
Курсант — курсантка
Кухар — кухарка

L

Лаборант — лаборантка
Лауреат — лауреатка
Лейтенант — лейтенантка
Лектор — лекторка
Лідер — лідерка
Лікар — лікарка
Ліквідатор — ліквідаторка
Лінгвіст — лінгвістка
Літератор — літераторка
Літературознавець —
літературознавиця
Ліцеїст — ліцеїстка
Логіст — логістка
Логопед — логопедія

М

Магістр — магістриня
Магістрант — магістрантка
Майстер — майстриня
Македонець — македонка
Маклер — маклерка
Маркетолог — маркетологиня
Масажист — масажистка
Математик — математикиня
Матрос — матроска
Машиніст — машиністка
Медіатор — медіаторка
Медійник — медійниця
Менеджер — менеджерка
Ментор — менторка
Методист — методистка
Мешканець — мешканка
Мийник — мийниця (посуду)
Миротворець — миротвориця
Мистецтвознавець —
мистецтвознавиця
Митець — мисткиня
Міністр — міністерка
Модельєр — модельєрка
Модератор — модераторка
Монтажник — монтажниця
Музеезнавець —
музеезнавиця
Музейник — музейниця
Музикант — музикантка
Музикознавець —
музикознавиця
Муляр — мулярка

Н

Наглядач — наглядачка
Нападник — нападниця
Напарник — напарниця
Наслідувач — наслідувачка
Наставник — наставниця
Натурник — натурниця
Натхненник — натхненниця

Науковець — науковиця
Націоналіст — націоналістка
Начальник — начальниця
Невролог — неврологиня
Невропатолог —
невропатологиня
Неформал — неформалка
Носій — носійка

О

Обліковець — обліковиця
Оглядач — оглядачка
Однодумець — однодумиця
Однокласник —
однокласниця
Одноліток — однолітка
Олімпієць — олімпійка
Оператор — операторка
Опікун — опікунка
Оповідач — оповідачка
Опозиціонер —
опозиціонерка
Опонент — опонентка
Оптимізатор —
оптимізаторка
Оратор — ораторка
Організатор — організаторка
Освітянин — освітянка
Отримувач — отримувачка
Офіцер — офіцерка
Офіціант — офіціантка
Оформлювач —
оформлювачка
Охоронник — охоронниця
Оцінювач — оцінювачка
Очевидець — очевидиця
Очільник — очільниця

П

Паралімпієць — паралімпійка
Парламентар —
парламентарка

Партнер — партнерка
Пасажир — пасажирка
Паспортист — паспортистка
Патріот — патріотка
Пацієнт — пацієнтка
Педагог — педагогиня
Педіатр — педіатриня
Пейзажист — пейзажистка
Пекар — пекарка
Пенсіонер — пенсіонерка
Перевізник — перевізниця
Передплатник —
передплатниця
Перекладач — перекладачка
Переможець — переможниця
Перукар — перукарка
Першокурсник —
першокурсниця
Письменник — письменниця
Піарник — піарниця
Підписант — підписантка
Підприємець — підприємця
Піклувальник —
піклувальниця
Платник — платниця
Поет — поетка і поетеса
Пожежник — пожежниця
Позивач — позивачка
Позичальник —
позичальниця
Покупець — покупчиня
Політик — політикиня
і політикеса
Політолог — політологиня
Помічник — помічниця
Порадник — порадиця
Порушник — порушниця
Посадовець — посадовиця
Посередник — посередниця
Послідовник — послідовниця
Посол — пані посол,
амбасадорка

Постановник — постановниця
Постачальник —
постачальниця
Поціновувач — поціновувачка
Початківець — початківця
Правозахисник —
правозахисниця
Правознавець —
правознавиця
Правоохоронець —
правоохоронниця
Правопорушник —
правопорушниця
Працедавець — працедавиця
Працівник — працівниця
Представник — представниця
Президент — президентка
Прессекретар —
прессекретарка
Претендент — претендентка
Прибиральник —
прибиральниця
Призер — призерка
Програміст — програмістка
Продавець — продавчиня
Продюсер — продюсерка
Прокурор — прокурорка
Промоутер — промоутерка
Проректор — проректорка
Професіонал — професіоналка
Професор — професорка
Психіатр — психіатриня
Психолог — психологиня
Психотерапевт —
психотерапевтка
Публіцист — публіцистка

Р

Радник — радниця
Реабілітолог —
реабілітологиня
Реалізатор — реалізаторка

Ревізор — ревізорка
Ревматолог — ревматологиня
Редактор — редакторка
Реєстратор — реєстраторка
Режисер — режисерка
Резервіст — резервістка
Рекордсмен — рекордсменка
Ректор — ректорка
Релігієзнавець —
релігієзнавиця
Ремонтник — ремонтниця
Репетитор — репетиторка
Репортер — репортерка
Респондент — респондентка
Ресторатор — рестораторка
Референт — референтка
Реформатор — реформаторка
Рецензент — рецензентка
Речник — речниця
Робітник — робітниця
Розпорядник — розпорядниця
Розробник — розробниця
Розслідувач — розслідувачка
Рятувальник — рятувальниця

С

Садівник — садівниця
Секретар — секретарка
(виняток — секретар ради)
Скрипаль — скрипалька
Скульптор — скульпторка
Службовець — службовиця
Служитель — служителька
Слухач — слухачка
Слюсар — слюсарка
Солдат — солдатка
Соліст — солістка
Сортувальник —
сортувальниця
Соціолог — соціологиня
Спадкоємець — спадкоємиця
Спеціаліст — спеціалістка

Співак — співачка
Співзасновник —
співзасновниця
Співорганізатор —
співорганізаторка
Співробітник —
співробітниця
Співрозмовник —
співрозмовниця
Спікер — спікерка
Спільник — спільниця
Споживач — споживачка
Спортсмен — спортсменка
Спостерігач — спостерігачка
Стажер — стажерка
Статист — статистка
Стиліст — стилістка
Стипендіат — стипендіатка
Страхувальник —
страхувальниця
Стрілець — стрільчиня
Студент — студентка
Суперник — суперниця
Сценарист — сценаристка

Т

Танцівник — танцівниця
Творець — творчиня
Театрал — театралка
Тенісист — тенісистка
Теоретик — теоретикиня
Терапевт — терапевтка
Технолог — технологиня
Торговельник —
торговельниця
Травматолог —
травматологиня
Тракторист — трактористка
Тренер — тренерка
Турист — туристка
Тьютор — тьюторка

У

Укладач — укладачка
Уповноважений —
уповноважена
Упорядник — упорядниці
Управлінець — управлінка
Урядовець — урядовиця
Учасник — учасниця
Учень — учениця
Учитель — учителька

Ф

Фасилітатор — фасилітаторка
Фасувальник — фасувальниця
Фахівець — фахівчиня
Фемініст — феміністка
Фермер — фермерка
Фігурант — фігурантка
Фізкультурник —
фізкультурниця
Філолог — філологиня
Філософ — філософиня
Фіналіст — фіналістка
Фінансист — фінансистка
Фольклорист — фольклористка
Фотограф — фотографа,
фотографиня
Фотохудожник —
фотохудожниця
Фрілансер — фрілансерка
Фундатор — фундаторка
Футболіст — футболістка

Х

Хабарник — хабарниця
Хімік — хімікниня
Хірург — хірургиня
Хореограф — хореографка,
хореографиня
Хормейстер — хормейстерка
Художник — художниця

Ч

Чемпіон — чемпіонка
Черговий — чергова
Чиновник — чиновниця
Читач — читачка
Член — членкиня і членка

Ш

Шанувальник —
шанувальниця
Шахіст — шахістка
Шахрай — шахрайка
Школяр — школярка
Шліфувальник —
шліфувальниця
Шпигун — шпигунка

Ю

Ювіляр — ювілярка
Юніор — юніорка
Юрисконсульт —
юрисконсультка
Юрист — юристка

До того ж із фемінітивами можна ознайомитися за такими доступними в усмережжі лексикографічними ресурсами:

1. **Вебсловник жіночих назв української мови** / Укладачка Олена Синчак; наукова редакторка Ганна Дидик-Меуш; науковий консультант Василь Старко. Львів, 2022. URL: https://r2u.org.ua/html/femin_details.html/
2. **Словник фемінітивів**. *Інформаційно-просвітницько-пізнавальний ресурс «GenderГід»*. URL: <https://gendergid.org.ua/a/>
3. **Словничок фемінітивів для пресофіцерів та пресофіцерок територіальних управлінь державної служби України з надзвичайних ситуацій** / Авторка Галина Плачинда. Консультантка Богдана Стельмах. Київ. 2018. URL: https://wicc.net.ua/media/Slovnnyk_fem.pdf

СЛОВНИЧОК НАГОЛОСІВ

А

анáлог (електронний а́налог, створення а́налогів)

Б

багаторазóвий (багаторазóве повторення, багаторазóві дії)
багатоскладóвий (багатоскладóвий пристрій, багатоскладóве поєднання)

багатошарóвий (багатошарóвий живопис, багатошарóве зображення)

безрóзмірний (безрóзмірна величина, безрóзмірний коефіцієнт)

безстроко́вий (безстроко́вий контракт, безстроко́ві рішення)

бюлетéнь (інформаційний бюлетéнь, бюлетéнь для голосування)

В

видáння (навчальне видáння, видáння наукових журналів)

визвóльний (визвóльний рух, визвóльні змагання)

використа́ння (використа́ння презентаційних матеріалів, використа́ння даних)

ви́сіти (ви́сіти на дошці оголошень, ви́сіти повсюди)

вичéрпний (вичéрпна відповідь, вичéрпні доведення)

відобразі́ти (відобразі́ти в звіті, відобразі́ти в документах)

Г

гнучкíй (гнучкíй розклад, гнучкі вмі́ння)

громадя́нин (громадя́нин іншої країни, паспорт громадя́нина України)

З

завда́ння (термінове завда́ння, виконати завда́ння)

заверші́ти (заверші́ти навчання, заверші́ти проєкт)

запита́ння (перелік запита́нь, ключові запита́ння)

застóпорити (застóпорити рух, застóпорити ухвалення рішень)

зая́вник (права зая́вника, зая́вник має звернутися до загального відділу)

зібрання (зібрання творів, почесне зібрання)
зручний (зручний режим роботи, зручна нагода)

К

каталог (каталог видань, інформаційний каталог)
квартал (четвертий квартал, звіт за квартал)
котрий (здобувачі, котрі склали сесію; параметр, котрий необхідно врахувати)

М

магістерський (магістерський ступінь, магістерське дослідження)
маркер (текстовий маркер, маркер для графіті)
мережа (мережа закладів, комунікаційна мережа університету)
мізерний (мізерна кількість, мізерний дохід)

Н

навчання (навчання на освітній програмі, дистанційне навчання)
надання (надання щорічної відпустки, надання освітніх послуг)
надбання (національне надбання, надбання колективу)
найважливіший (найважливіше питання, найважливіше в документі)
найцікавіший (найцікавіші проекти, розповіді про найцікавіше)
настання (настання термінів, до настання страхового випадку)
неспроста (неспроста почати розмову, усе неспроста)

О

обрання (обрання за конкурсом, порядок обрання на посаду)
одинадцять (одинадцять учасників заходу, одинадцять пунктів)
одноразовий (одноразове виконання дії, одноразовий посуд)
ознака (основні ознаки, ознака професійності)

П

перепад (перепад тиску)
пізнання (функції пізнання, пізнання світу)
пільговий (пільгова оплата, пільгові умови)
площина (у площині IT-технологій)
поблизу (поблизу університету, поблизу залізничного вокзалу)
поєднання (поєднання документів, гармонійне поєднання)

позачасовий (позачасовий принцип, позачасове підтвердження)
позачерговий (позачергове засідання, позачерговий медичний огляд)
позначка (умовна позначка, позначка часу)
показник, але показники (інтегральний показник, показники ефективності)
поняття (основні поняття курсу, ключові поняття)
порядковий (порядковий номер)
придбання (придбання товарів, дозвіл на придбання)
приєднання (договір приєднання, умови приєднання)
протокол (протокол зборів, оформлення протоколу)
прошарок (прошарок суспільства, надтонкий прошарок)

Р

разом (працювати разом, разом підготувати доповідь)
рефлексія (підсумкова рефлексія, за результатами рефлексії)
русло (русло річки, спрямувати увагу в правильне русло)

С

середина (середина проекту, середина XX ст.)
сімдесят (сімдесят учасників конференції, зараховано сімдесят здобувачів)

Т

таланти (таланти в роботі, постійно таланти)
текстовий (текстовий редактор, текстове повідомлення)
течія (течії в науці, швидка течія, рухатися за течією)
типовий у зн. характерний (типовий ландшафт, типове явище)
типовий у зн. стандартний (типовий договір, типовий проект)

У

утруднити (утруднити виконання завдання, утруднити пошук)

Ф

файловий (файловий носій, файлова система)
фаховий (фахове видання, фахова підготовка, фаховий іспит)
феномен (науковий феномен, феномен життя)
форзац (форзац підручника, дизайн форзаца)

Ц

ца́рина (у правничій ца́рині, належить до ца́рини комп'ютерних наук)

Ч

черговий (черговий випуск, чергове́ звернення, чергова́ відпустка)

Ш

шаблоно́вий (шаблоно́вий дизайн, шаблоно́ве рішення)

Щ

щабéль (найвищий щабéль професійного розвитку)
щодобовий (щодобові завдання, щодобовий показник)

КОРИСНІ ДЖЕРЕЛА

1. Антоненко-Давидович Б. **Як ми говоримо** / укл. Я. Б. Тимошенко. Київ : Либідь, 1991. 256 с. URL: <https://osvita.ua/school/literature/a/79209/list-26.html>
2. Береза Т. **Гарна мова – одним словом** : словник вишуканої української мови. Львів : Апіорі, 2015. 420 с. URL: https://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2020/03/Odnymslovom_2015-1.pdf
3. Вихованець І. **Розмовляймо українською** : мовознавчі етюди. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2012. 160 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vykhovanets_Ivan/Rozmovliaimo_ukrainskoiu.pdf
4. **Вебсловник жіночих назв української мови** / укладачка Олена Синчак ; наукова редакторка Ганна Дидик-Меуш ; науковий консультант Василь Старко. Львів, 2022. URL: https://r2u.org.ua/html/femin_details.html/
5. Головащук С. І. **Словник-довідник з українського літературного слововживання**. Київ : Наук. думка, 2004. 448 с.
6. Головащук С. І. **Словник наголосів**: понад 20 000 слів. Київ : Наук. думка, 2003. 320 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001267
7. Городенська К. **Українське слово у вимірах сьогодення**. Київ : КММ, 2014. 124 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Horodenska_Kateryna/Ukrainske_slovo_u_vymiri_sohodennia.pdf
8. Омельчук С., Блажко М. **Правописний практикум з української мови. Норми нової редакції «Українського правопису»** : навч. посібник. Київ : Грамота, 2020. 224 с.
9. Омельчук С. **Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців** : монографія. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/16409>

10. Пономарів О. **Культура слова: мовностилістичні поради** : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ : Либідь, 2001. 240 с.
11. **Словник новітніх англізмів** / укл. Л. Белей, А. Гончаренко, М. Ківу, І. Олександрук ; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Київ : Наукова думка, 2022. 320 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1EUFAKfLLF-wrhkujkHNYO9waijmHFjUqi/view>
12. **Словник фемінітивів**. *Інформаційно-просвітницько-пізнавальний ресурс «GenderГід»*. URL: <https://gendergid.org.ua/a/>
13. **Словничок фемінітивів для пресофіцерів та пресофіцерок територіальних управлінь державної служби України з надзвичайних ситуацій** / авторка Галина Плачинда ; консультантка Богдана Стельмах. Київ, 2018. URL: https://wicc.net.ua/media/Slovnyk_fem.pdf
14. **Український правопис**. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1p0moU61Yrg4RskpJYtLjxkiAa5vrd0mM/view>
15. Фаріон І. Д. **Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей)** : монографія. 3-тє вид., доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 332 с.

ПРО АВТОРІВ

Сергій Омельчук – учений-лінгводидакт, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, перший проректор Херсонського державного університету, професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики. Автор понад 250 наукових і навчально-методичних праць. Краща людина року Херсонщини. Переможець обласного й лауреат Усеукраїнського конкурсу «Вчитель року – 2002» у номінації «Українська мова й література».

Світлана Климович – дослідниця й популяризаторка української мови, кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету. Авторка й ведуча рубрики «Вивчаймо українську» на Українському радіо: Херсон (2020–2021 рр.), керівниця Лінгвістичного освітньо-наукового центру Херсонського державного університету. Авторка (співавторка) понад 50 наукових і навчально-методичних праць.

Навчальне видання

**Сергій ОМЕЛЬЧУК
Світлана КЛИМОВИЧ**

МОВМО Й ПИШІМО ПОПРАВНО

**33 посутні зауваги з українського правопису,
граматики і слововживання для фахівців**

Навчальний посібник

Видано в авторській редакції

Дизайн обкладинки *Ю. В. Подолянчук*
Технічний редактор *О. С. Гринюк*
Верстка *О. С. Данильченко*

Підписано до друку 29.03.2024 р.
Формат 84x108/32. Папір офсетний.
Цифровий друк. Гарнітура Droid.
Ум. друк. арк. 4,20. Наклад 300.
Замовлення № 0524-67.

Видавництво та друк: Олді+
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1,
тел.: +38 (095) 559-45-45, e-mail: office@oldiplus.ua
Свідоцтво ДК № 7642 від 29.07.2022 р.
Замовлення книг:
тел.: +38 (050) 915-34-54, +38 (068) 517-50-33
e-mail: book@oldiplus.ua

